

Credințele mele

Bertrand Russell (1872–1970) a fost un matematician, logician, filozof și eseist britanic. Nemulțumit de empirismul lui John Stuart Mill, de filozofia transcendențială a lui Kant, ca și de neohegelianismul englez al vremii (McTaggart, Bradley), Russell le-a opus teoria „atomismului logic“, conștând în practicarea metodei „analizei“ pentru a ajunge la „atomi logici“, la o „lume a universalilor“, cărora avea să le atribuie o realitate independentă de existența empirică (obiecte fizice, senzații) și de subiectul cunoscător. Descoperirea studiilor logico-matematice ale lui Frege și mai ales ale lui Peano a dat un impuls decisiv propriilor sale cercetări, ale căror rezultate au fost expuse în diverse lucrări și articole înainte de a fi dezvoltate sistematic în *Principia Mathematica* (1910–1913), scrisă în colaborare cu Alfred North Whitehead.

Russell s-a impus în egală măsură prin luările sale de poziție antireligioase, ca și prin lucrări etice, sociale și politice. Primul Război Mondial i-a dat ocazia să-și manifeste antimilitarismul și pacifismul; drept consecință, și-a pierdut postul de la Cambridge (1916) și a fost condamnat la șase luni de închisoare (1918). Democrat, individualist și liberal, a împărtășit vederile socialiștilor englezi, dar a criticat bolșevismul după o călătorie în Rusia (1920). Până la sfârșitul vieții n-a încetat să lupte pentru pace, opunându-se utilizării militare a energiei nucleare sau denunțând pericolele naționalismului. În 1950 i-a fost decernat Premiul Nobel pentru literatură, „drept recunoaștere a activității sale scriitoricești variate și de mare importanță, prin care apără idealurile umaniste și libertatea de gândire“.

Traduceri la Editura Humanitas: *Istoria filozofiei occidentale* (2005), *În căutarea fericirii* (2011), *Cunoașterea lumii exterioare* (2013).

BERTRAND RUSSELL

Credințele mele

Cu o prefață de
Alan Ryan

Traducere din engleză de
S. G. Drăgan

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Silviu Nicolae
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Emilia Ionașcu, Carmen Petrescu

Tipărit la Artprint

Bertrand Russell

What I Believe

© 1996 The Bertrand Russell Peace Foundation Ltd
Preface to Routledge Classics edition © 2004 Alan Ryan
All Rights Reserved.

Authorised translation from the English language edition published
by Routledge, a member of the Taylor & Francis Group,
copyright of The Bertrand Russell Peace Foundation.

© Humanitas, 2014, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Russell, Bertrand
Credințele mele / Bertrand Russell; trad.: S. G. Drăgan;
pref. Alan Ryan. – București: Humanitas, 2014
ISBN 978-973-50-4642-2
I. Drăgan, S. G. (trad.)
II. Ryan, Alan (pref.)

I

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Cuprins

<i>Prefață la ediția Routledge classics</i> <i>(Alan Ryan)</i>	7
Prefața autorului	23
I. NATURA ȘI OMUL	25
2. VALORILE VIEȚII	36
3. REGULILE MORALE	47
4. MÂNTUIREA: INDIVIDUALĂ ȘI SOCIALĂ.	61
5. ȘTIINȚA ȘI FERICIREA.	68
<i>Indice</i>	85

Prefață

În cărticica de față încerc să formulez ceea ce cred despre locul omului în univers și despre posibilitățile sale de a accede la o viață împlinită. În *Icar* mi-am exprimat temerile; în paginile care urmează îmi exprim speranțele. Dezacordul e doar aparent. Cu excepția astronomiei, omenirea nu a dobândit priceperea de a previziona viitorul; în sfera lucrurilor omenești putem vedea că există forțe ce contribuie la fericire și altele ce favorizează nefericirea. Nu știm care din cele două va precumpani, dar, pentru a acționa chibzuit, trebuie să fim conștienți de amândouă.

1 ianuarie 1925

B. R.

I
NATURA ȘI OMUL

Omul face parte din Natură, nu este ceva opus ei. Gândurile și mișcările lui corporale se supun aceluiași legi ca și mișcările astrelor și ale atomilor. În comparație cu Omul, lumea fizică este mare – mai mare decât se credea pe vremea lui Dante, dar nu atât de mare cum părea acum o sută de ani.* Atât în sus cât și în jos, atât în mare cât și în mic, știința pare a atinge niște limite. Se consideră că universul are o întindere spațială finită și că o rază de lumină ar putea să-l înconjoare în câteva sute de milioane de ani. Se mai consideră că materia constă din electroni și protoni, care sunt de mărime finită iar numărul lor în lume este și el finit. Probabil că schimbările lor nu se petrec în chip continuu, cum se credea odinioară, ci au loc prin salturi, acestea nefiind niciodată mai mici decât un anumit salt minim. După cât se pare, legile acestor schimbări pot fi rezumate într-un număr mic de

---

* Russell scria acestea în 1925 (*n.tr.*).

principii foarte generale, care determină trecutul și viitorul lumii când o mică porțiune din istoria ei este cunoscută.

Știința fizică se apropie astfel de stadiul în care va fi încheiată și va deveni, ca atare, neinteresantă. Date fiind legile care guvernează mișcările electronilor și ale protonilor, restul nu-i decât geografie – o colecție de fapte particulare privitoare la distribuția lor în cuprinsul unei porțiuni din istoria lumii. Numărul total de fapte geografice de care e nevoie pentru determinarea istoriei lumii este probabil finit; teoretic, ele ar putea fi scrise toate într-o carte voluminoasă ce ar putea fi ținută la Somerset House împreună cu o mașină de calcul care i-ar permite cercetătorului ca printr-o învârtire de manivelă să afle faptele privitoare la alte epoci decât cele înregistrate. E greu de închipuit ceva mai puțin interesant sau mai diferit de plăcerile incitante pe care le prilejuiesc descoperirile incomplete. E ca și cum am urca un munte înalt și n-am găsi în vârful lui decât un restaurant unde se vinde bere de ghimbir, înconjurat de ceață, dar echipat cu aparat de radiotelegrafie. Poate că pe timpul lui Ahmes* tabla înmulțirii era un lucru incitant.

---

* Scrib din epoca celei de-a optsprezecea dinastii a faraonilor egipteni (secolul al XVII-lea î.Hr.), considerat autorul celor mai vechi documente cu conținut matematic (*n.tr.*).

Din această lume fizică, neinteresantă în sine, face parte și Omul. Corpul său, la fel ca și restul materiei, constă din electroni și protoni, care, din câte știm, se supun aceluiași legi ca și cei ce nu intră în alcătuirea animalelor sau a plantelor. Sunt unii care susțin că fiziologia nu va putea fi niciodată redusă la fizică, dar argumentele lor nu sunt foarte convingătoare și pare prudent să presupunem că ei nu au dreptate. Ceea ce numim „gândurile“ noastre pare să depindă de modul de organizare a căilor nervoase din creier, așa cum călătoriile depind de șosele și de căi ferate. Energia utilizată în gândire pare a fi de obârșie chimică; de pildă, o cantitate de iod poate transforma un om inteligent într-un idiot. Fenomenele psihice par a sta în legătură cu structura materială. Iar dacă este așa, nu putem presupune că un electron sau un proton izolat poate „gândi“; ar fi ca și cum ne-am aștepta ca un jucător să joace de unul singur un meci de fotbal. Tot așa, nu putem presupune că gândirea unui individ supraviețuiește morții sale trupesti, de vreme ce aceasta distruge organizarea creierului și disipează energia ce folosea căile cerebrale.

Dumnezeu și nemurirea, dogmele centrale ale religiei creștine, nu-și află nici un suport în știință. Nu se poate afirma că vreuna dintre cele două doctrine este esențială pentru religie, de vreme ce nici una din ele nu se regăsește în buddhism. (Cât

privește nemurirea, acest enunț în forma lui vagă s-ar putea să nu stea în picioare, dar în ultimă analiză este corect.) Noi cei din Occident am ajuns însă să le gândim ca alcătuind minimul ireductibil al teologiei. Nu încapе îndoială că oamenii vor îmbrățișa pe mai departe aceste crezuri, pentru că le sunt plăcute, întocmai cum ne este plăcut să credem că noi înșine suntem virtuoși iar dușmanii noștri sunt vicioși. Eu unul le consider însă lipsite de orice temeі. Nu pretind că aș fi în măsură să demonstrez inexistența lui Dumnezeu. De asemenea, nu pot să demonstrez nici că Satan e o ficțiune. E posibil ca Dumnezeul creștin să existe; tot așa s-ar putea să existe zeii Olimpului, sau cei ai Egiptului antic, sau cei ai Babilonului. Dar nici una din aceste ipoteze nu este mai probabilă decât vreo alta: ele se află dincolo de perimetrul cunoașterii fie și doar probabile, încât nu există nici un temeі de a acorda preferință vreuneia din ele. Nu mai stăruі aici asupra acestei chestiuni, deoarece m-am ocupat de ea într-o altă lucrare.¹

Cu problema nemuririi personale lucrurile stau întru câtva altfel. Aici sunt posibile atât dovezi pro, cât și dovezi contra. Persoanele sunt parte a lumii de fiecare zi, investigate de știință, iar condițiile ce determină existența lor pot fi descoperite. O pică-

---

1. Vezi cartea mea *Filozofia lui Leibniz*, capitolul XV.

tură de apă nu este nemuritoare; ea poate fi descompusă în oxigen și hidrogen. Încât, dacă picătura de apă ar susține că posedă o calitate a „apozității“ ce ar supraviețui disoluției ei, am înclina să fim sceptici. În mod asemănător, știm despre creier că nu este nemuritor și mai știm că energia organizată a unui corp viu devine în urma morții demobilizată și deci incapabilă de acțiune colectivă. Toate dovezile converg în a arăta că ceea ce considerăm a fi viața noastră psihică este legat de structura creierului și de energia somatică organizată. Este, prin urmare, rațional să presupunem că viața sufletească încetează odată cu încetarea celei trupești. Argumentul este doar probabilistic, dar este la fel de puternic ca acelea pe care se sprijină majoritatea concluziilor științifice.

Această concluzie poate fi atacată pe varii temeuri. Cercetarea psihologică pretinde a fi în posesia unor dovezi științifice efective în favoarea supraviețuirii și fără îndoială că modul ei de a proceda este, în principiu, corect din punct de vedere științific. Dovezile de acest fel ar putea deveni atât de covârșitoare, încât nici o persoană cu formație științifică să nu le poată respinge. Ponderea acordată dovezilor trebuie să depindă însă de probabilitatea antecedentă a ipotezei supraviețuirii. Pentru un ansamblu de fenomene există întotdeauna o diversitate de explicații posibile, dintre care trebuie să o

preferăm pe cea a cărei improbabilitate antercedență este minimă. Cei ce deja consideră probabilă supraviețuirea sufletului vor fi dispuși să privească această teorie drept cea mai bună explicație a fenomenelor psihice. Pe când cei care, pe alte temeuri, consideră neplauzibilă această teorie vor căuta alte explicații. În ce mă privește, consider dovezile în favoarea supraviețuirii furnizate până acum de cercetarea psihologică mult mai slabe decât dovezile psihologice ale oponentilor supraviețuirii. Sunt gata însă să admit că cele dintâi ar putea deveni în orice moment mai puternice, în care caz ar fi neștiințific să tăgăduim supraviețuirea. Supraviețuirea după moartea somatică nu este însă totuna cu nemurirea: ea ar putea să însemne doar o amânare a morții psihice. Or, oamenii doresc să creadă în nemurire. Cei ce cred în ea vor obiecta împotriva argumentelor psihologice de felul celor folosite de mine, pe temeiul că sufletul și corpul sunt total disperate și că sufletul este ceva diferit de manifestările sale empirice la nivelul organelor noastre somatice. Eu cred că asta este o superstiție metafizică. „Spirit“ și „materie“ sunt deopotrivă termeni comod de folosit pentru anumite scopuri, dar nu desemnează niște realități ultime. Electronii și protonii, la fel ca sufletul, sunt ficțiuni logice; fiecare este, de fapt, o istorie, un șir de evenimente, și nu o unică entitate persistentă. În cazul sufletului, lucrul acesta